

Nº 22/1943.

L a n d s k a p s n ä m n d e n s framställning
till Ålands landsting med förslag till landskapslag
om ändring av Ålands landstings den 3 juni 1927 fat-
tade beslut om antagande av lagen angående kostnader-
na för folkskolväsendet, given den 8 juni 1926.

I enlighet med riksdagens beslut har under innevarande år ej mindre
än fyra särskilda lagar om ändring av lagen angående kostnaderna för
folkskolväsendet, given den 8 juni 1926, blivit överhetligt stadfästa.

Genom landskapslag av den 3 juni 1927 antogs nämnda i riket utfärdade
lag av den 8 juni 1926 att gälla även på Åland med vissa tillägg, vilka
avsågo dels av det åländska förvaltningssystemet påkallade jämkningar,
dels att bringa beslutet i konformitet med självstyrelselagens grundsät-
ser i fråga om ordnandet av landskapets hushållning. Denna lagstiftnings-
akt fick träda i kraft utan att några anmärkningar ur behörighetssyn-
punkt från rikets sida framställdes. Och i fråga om nämnda landskapslag
hävdades bl.a. av Högsta domstolen, att en lagstiftning av denna art ic-
ke berörde "grunderna för undervisningsväsendet". Den tilläggs klausul,
denna landskapslag innehöll, hade icke heller i behörighetshänseende an-
setts göra intrång på ett område, som förbehållits rikets lagstiftnings-
makt.

Då Landstinget sedermera den 27 februari 1932 antog ändring av lagen
angående kostnaderna för folkskolväsendet, given den 8 juni 1926, d.v.
s. bragte den tidigare lagstiftningen i ämnet uti överensstämmelse med

en i riket utfärdad lag om ändring av kostnadslagen av den 11 december 1931, ansågs denna landskapslag ej heller beröra sådana i lagen om självstyrelse för Åland omförmälda ärenden, uti vilka rätt till lagstiftning tillkom rikets lagstiftningsorgan.

Med anledning därav, att folkskollärare i landskapet, jämlikt bestämmelserna i § 3 av Överenskommelseförordningen den 27 juni 1924 angående ordnandet av undervisningsväsendet i landskapet, skola i avseende å avlönings- och pensionsförmåner vara likställda med motsvarande befattningshavare i det övriga riket, samt på grund därav att en av nämnda rikslagar avse den betydelsefulla elevbispisningen, anser landskapsnämnden det vara nödvändigt, att ovannämnda lagar antagas för landskapet. En kort dogörelse för desammas innehåll torde vara på sin plats.

Den första av nämnda rikslagar av den 5 februari 1943 har tillkommit för att i samband med omregleringen av innehavarnas av statens tjänst och befattning avlöningar även reglera folkskollärarnas hittillsvarande avlöning och pensionsförmåner i överensstämmelse med nutida fordringar. I sådant syfte hava penninglönerna för folkskollärarna såväl i stad som på landet avsevärt förhöjts och en högre grundlön tilldelats lärare med familj. Därjämte har åt folkskollärare tillförsäkrats dyrtidstillägg och i visst fall även dyrtidstillägg. Och även folkskollärarpensionen har undergått en betydlig förhöjning. För övrigt tala paragrafernas innehåll sitt tydliga språk.

Uti lagen om ändring av kostnadslagen av den 21 april 1943 hava be-

stämmeleserna om folkskollärares indragningsförmåner blivitt ändrade. Enligt gällande stadganden kan åt folkskollärare, vars tjänst indragits, erbjudas motsvarande tjänst endast i samma kommun. Då dylika icke alltid äro lediga, hava innehavare av indragna tjänster ofta gått sysslolösa. På grund härav har kostnadslagens 23 § i nästnämnda lag ändrats sålunda, att skolstyrelsen, såvida i samma kommun icke kan erbjudas lärartjänst, skall kunna förflytta på indragningsstat uppförd lärare till motsvarande tjänst annorstädes. På sådant sätt kan lönen på indragningsstat inbesparas.

Den tredje lagen om ändring av kostnadslagen, utfärdad den 16 juli 1943, gäller ändring av 27 §, ehuru denna paragraf redan i ovanåberopade lag av den 5 februari 1943 erhållit ny utformning. I sin lydelse i kostnadslagen av den 8 juni 1926 innehöll denna paragraf bl.a., att folkskollärare tillkommande högre grundlön skulle erläggas från början av månaden näst efter den, då det första barnet fötts, ända till slutet av lärarens tjänstetid, men sagda stadgande hade utelämnats ur 27 § i dess form i lagen den 5 februari 1943. Emedan innehållet av 27 § i sistnämnda lag givit anledning till tillämpningssvårigheter, har åt 27 § givits dess ursprungliga form sålunda, att i densamma åter intagits stadgandet om, att högre grundlön erlägges åt lärare ända till slutet av hans tjänstetid, varjämte ett sådant tillägg gjorts, att högre grundlön erlägges åt lärare endast försåvitt han förblir familjens huvudsakliga försörjare. Och på det att någon oklarhet icke måtte uppstå beträffande den tid,

från vilken ifrågavarande stadganden skola tillämpas, och ej heller därom, att de jämväl beröra lärare, som i december 1942 jämlikt då gällande lag var berättigad till högre grundlön, inflöt i lagen ett verkställighetsstadgande härom.

I rikets folkskollagstiftning har hittills icke förordnats om obligatorisk skolköksverksamhet och om obligatorisk utdelning av skolmåltid åt samtliga elever. 20 § kostnadslagen stadgar härom endast, att kommun skall åt mindre bemedlade föräldrars barn, förutom annat understöd, utgiva tillräcklig förplägnadshjälp i sådan omfattning, att barnens skolgång möjliggöres. Utvecklingen har likväl så småningom lett därhän, att man allt allmännare begynt utdela åt eleverna en måltid på skolans försorg. Fullbordandet av denna utveckling, alltså dess ledande därhän, att samtliga folkskolelever borde erhålla en skolmåltid, har i synnerhet under nuvarande förhållanden blivit en så viktig omständighet, att regeringen den 16 april 1943 ingick till riksdagen med proposition om att saken ordnas i lagstiftningsväg. Åtgärden i fråga resulterade i lagen den 30 juli 1943 angående ändring av lagen om kostnaderna för folkskolväsendet, enligt vilken 20 § ändrades i det syfte här framhållits. Lagens bringande i verkställighet har ansetts erfordra en tid av fem år. Detta förallmänligande av skolmåltidsverksamheten föranleder ganska dryga kostnader, men den vida större delen av dessa kostnader skulle dock drabba staten och kommunerna endast till omkring en tredjedel (15 § kostnadslagen).

Bilaga I.

Nº 115.

L a g

om ändring av lagen angående kostnaderna för folkskoleväsendet.

Given i Helsingfors den 5 februari 1943.

I enlighet med Riksdagens beslut skola i lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskoleväsendet 7 och 9 §§, sistnämnda paragraf sådan den lyder i lagen den 30 december 1937, 10, 11, 14, 16 och 21 §§, sistnämnda paragraf sådan den lyder i lagen den 31 januari 1936, samt 27 och 28 §§ erhålla följande. Ändrade lydelse:

II kap.

Folkskoleväsendet i landskommunerna.

7 §.

I penninglön tillkommer lärare vid högre folkskola:

a) grundlön: lärare, som är eller varit gift, är familjens huvudsakliga försörjare och har ett eller flere barn, 29.400 mark samt annan lärare 26.100 mark om året;

b) uppfostringsbidrag: där lärare är familjens huvudsakliga försörjare, 2.400 mark om året för varje barn under sjutton år, som han har att försörja, och beaktas härvid lärares samt makes barn och adoptivbarn;

c) ålderstillägg för fyraårsperiod, med fem procent av penninggrund-

lönen i gången och fem särskilda gånger.

Utöver förenämnda löneförmåner erlägges åt lärare vid högre folkskola vars tjänsteort befinner sig på en i avseende å levnadskostnaderna jämförelsevis dyr ort, i dyrortstillägg 1.200, 900 eller 600 mark om året i enlighet med vad statsrådet fastställer. Dyrortstillägg erlägges ej åt lärare, som uppbär i 15 § 5 mom. nämnt tilläggsarvode.

Utvisar det officiella indexet, att levnadskostnaderna i jämförelse med prisnivån den 1 januari 1943 stigit avsevärt, kan åt lärare vid högre folkskola såsom tillägg till den ordinarie avlöningen inom gränserna för statsförslaget erläggas dyrtidstillägg.

9 §.

I penninglön tillkommer lärare vid lägre folkskola: grundlön lärare, som är eller varit gift, är familjens huvudsakliga försörjare och har ett eller flere barn, 20.700 mark samt annan lärare 19.200 mark om året samt uppfostringsbidrag, ålderstillägg och dyrortstillägg enligt samma grunder, som i 7 § beträffande lärare vid högre folkskola stadgas.

I det ovan i 7 § 3 mom. omnämnda fallet kan åt lärare vid lägre folkskola såsom tillägg till den ordinarie avlöningen inom gränserna för statsförslaget erläggas dyrtidstillägg.

10 §.

Lärare vid folkskola med förkortad lärokurs tillkommer samma naturaförmåner, grundlön, uppfostringsbidrag, ålderstillägg och dyrortstillägg som lärare i högre folkskola samt dessutom i ersättning för längre

undervisningstid 2.400 mark om året.

I det ovan i 7 § 3 mom. omförmälda fallet kan åt lärare vid folkskola med förkortad lärokurs såsom tillägg till den ordinarie avlöningen inom gränserna för statsförslaget erläggas dyrtidstillägg.

11 §.

För handhavande av föreståndarbefattning erlægges i arvode 900 mark och dessutom 150 mark för varje annan lärares klass om året.

14 §.

Lärare i slöjd och handarbete tillkommer i arvode 720 mark om året för veckotimme.

På grund av 24 § i lagen om läroplikt antagen lärare i slöjd och teckning åtnjuter samma löne- och pensionsförmåner som lärare vid högre folkskola.

III kap.

Folkskoleväsendet i stadskommunerna.

16 §.

Beroende av de lokala förhållandena skall enligt klassificering, som av skolstyrelsen fastställles, lägsta årliga grundlön för lärare i stadskommun utgöra

för vid högre folkskola anställd lärare, som är eller varit gift, är familjens huvudsakliga försörjare och har ett eller flere barn, i första klassen 41.700 mark och i andra klassen 39.300 mark;
för annan lärare vid högre folkskola i första klassen 37.200 mark och

i andra klassen 35.100 mark;

för vid lägre folkskola anställd lärare, som är eller varit gift, är familjens huvudsakliga försörjare och har ett eller flere barn, i första klassen 35.100 och i andra klassen 33.000 mark; samt

för annan lärare vid lägre folkskola i första klassen 31.200 mark och i andra klassen 29.400 mark.

Dessutom tillkommer lärare uppfostringsbidrag enligt samma grunder som i 7 § stadgas för lärare vid högre folkskolor i landskommun, samt ålderstilllägg för fyraårsperiod med fyra procent av penninggrundlönen i gången och fem särskilda gånger.

Likväl är stad berättigad att ordna lärarnas vid dess folkskolor avlöning också annorledes än här ovan är sagt, under förutsättning att avlöningen i sin helhet uppgår åtminstone till det minsta belopp, som lärare enligt 1 och 2 mom. i varje särskilt fall skulle tillkomma.

V kap.

Särskilda föreskrifter.

21 §.

Mot de löneförmåner, som i II och III kapitlen angivas, är lärare vid lägre folkskola och fortsättningsklasser pliktig att meddela undervisning högst tjugofyra veckotimmar samt lärare vid högre folkskola och folkskola med förkortad lärokurs högst trettio veckotimmar. För därutöver tillkommande övertimmar skall lärare i landskommun av staten erhålla ersättning med 720 mark för veckotimme samt för övertimmar, som

föranletts av fortsättningsundervisning, med 900 mark för veckotimme.

27 §.

Uppfostringsbidrag erlägges från början av månaden näst efter den, under vilken lärare vunnit rätt därtill, och skall ansökan därom jämte bevis över sökandens rätt till uppfostringsbidrag inlämnas till folkskolans direktion.

28 §.

Ordinarie lärare vare efter 30 års lärarverksamhet och uppnådd 60 års ålder vid avgång från tjänsten berättigad att för sin återstående livstid erhålla årlig pension av staten, nämligen:

lärare vid högre folkskola och folkskola med förkortad lärokurs
20.000 mark; samt

lärare vid lägre folkskola 13.200 mark.

Ådrager sig därförinnan ordinarie eller icke fast anställd kompetent lärare obotlig sjukdom eller befinnes han utan eget förvållande ej jest hava blivit oförmögen att handhava sin tjänst, skall honom, då han avgår från tjänsten, beviljas ett årligt livstidsunderstöd, motsvarande för den, som varit fem år i tjänst, en fjärdedel av ovannämnda fulla pensionsbelopp, samt för den, som tjänstgjort längre tid, ytterligare för varje tjänsteår en tjugondedel av sagda belopp, till dess att den, som varit 20 år i tjänst, erhåller full pension.

Erhåller lärare av annan anledning avsked, vare ej berättigad till pension eller understöd.

Genom förordning kan stadgas, att beträffande vissa folkskollärare fattningar, vilkas beskaffenhet sådant påkallar, rättigheten till pensions erhållande skall vidtaga före 60 års ålder, dock icke tidigare än vid 55 års ålder.

Vid lägre folkskola anställd lärare, som enligt tidigare gällande stadganden är berättigad till samma pension som lärare vid högre folkskola, skall bibehållas vid sådan rätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1943.

Helsingfors den 5 februari 1943.

Republikens President

RISTO RYTI.

Undervisningsminister Antti Kukkonen.

Avskriftens riktighet bestyrker, Mariehamn, å landskapsstyrelsens registratorskontor, den 14 oktober 1943.

Ex officio:

Anna May Dahlblom

 registrator.

Nº 355.

L a g

om ändring av lagen angående kostnaderna för folkskoleväsendet.

Given i Helsingfors den 21 april 1943.

I enlighet med Riksdagens beslut skall 23 § lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskoleväsendet, sådan den lyder i lagen den 17 april 1931, erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Åt lärare, vars tjänst indrages, skall erläggas lön å indragningsstat till ett belopp, som under första året efter tjänstens indragning motsvarar åt honom i tjänsten erlagd penninglön och därefter ett belopp, motsvarande det understöd ur statsmedel, som enligt 28 § 2 mom, tillkommer folkskollärare på grund av de tjänsteår han innehar den dag, då tjänsten indrages. Dock upphör denna rättighet, i fall läraren förflyttas eller utses till annan folkskollärartjänst eller blir innehavare av statstjänst eller fast befattning, eller om han vägrar att interimistiskt, tills han kan förflyttas till ordinarie tjänst, i samma kommun mottaga för honom lämpad annan lärartjänst, som kommunen erbjuder honom.

För den tid lärare temporärt handhar dylik tjänst eller befattning, må åt honom erläggas lön å indragningsstat endast för såvitt den ö-

verstiger lönen för handhavandet av sagda tjänst eller befattning.

Lön å indragningsstat utbetalas på samma sätt som ordinarie lön.

Förflyttar kommunen icke innehavare av indragen tjänst till annan ledig tjänst i kommunen eller, om sådan icke finnes, icke omedelbart anmäler läraren hos skolstyrelsen för förflyttning till annan tjänst, upphör kommunens rätt att av statsmedel erhålla understöd till erlagande av lön å indragningsstat, såvida skolstyrelsen icke av särskilda orsaker därtill bifaller. Lag samma vare, såvida kommun icke temerärt erbjuder sådan innehavare av indragen tjänst, som ännu icke förflyttats till annan tjänst, för honom lämpad lärartjänst, då möjligheten därtill förefinnes.

Helsingfors den 21 april 1943.

Republikens President.

RISTO RYTI.

Undervisningsminister Kalle Kauppi.

Avskriftens riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapsstyrelsens

registratorskontor, den 14 oktober 1943.

Ex officio:

Anno. Maj Dahlbom

 registrator.

Bilaga III.

Nº 596.

L a g

om ändring av lagen angående kostnaderna för folkskoleväsendet.

Given i Helsingfors den 16 juli 1943,

I enlighet med Riksdagens beslut skall 27 § lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskolväsendet, sådan den lyder i lagen den 5 februari 1943, erhålla följande ändrade lydelse.

27 §.

Högre grundlön erlägges från och med ingången av månaden näst efter första barnets födelse ända till slutet av lärarens tjänstetid, för såvitt han förblir sin familjs huvudsakliga försörjare, samt uppfostningsbidrag från och med första dagen i månaden näst efter den, under vilken lärare vunnit rätt därtill.

Under de förutsättningar, vilka stadgas i den härigenom ändrade 27 § lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskoleväsendet, må även lärare, som i december 1942 enligt då gällande lag var berättigad till högre grundlön, erhålla högre grundlön, räknat från den 1 januari 1943 ända till utgången av sin tjänstetid.

Helsingfors den 16 juli 1943.

Republikens President.

RISTO RYTI.

Undervisningsminister Kalle Kauppi.

skriftens riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapsstyrelsens registratorskontor, den 14 oktober 1943.

Ex officio:

Rune Mey
registrator.

Bilaga IV.

Nº 637.

L a g

om ändring av lagen angående kostnaderna för folkskoleväsendet.

Given i Helsingfors den 30 juli 1943.

I enlighet med Riksdagens beslut skall 20 § lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskoleväsendet erhålla följande ändrade lydelse:

20 §.

Elev i folkskola skall av kommunen under hela skolarbetsdagar erhålla en avgiftsfri måltid.

Elev i folkskola är skyldig att utom skolans arbetstid i skäligen befunnen mån utföra arbete för odling och insamling av födoämnen till skolköket. Lärare i folkskola är skyldig att leda denna barnens verksamhet.

Barn till mindrehemmedlade föräldrar böra av kommunen tilldelas beklädnads- och annan hjälp i sådan omfattning, att de icke av brist på sådan hindras i sin skolgång.

Bestämmelsen i 20 § 1 mom. av den härmedelst ändrade lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskoleväsendet skall verkställas successivt under förloppet av fem år. Från och med ingången av höstter-

minen 1943 skall skolköksverksamheten genomföras, utom i de skolor, där sådan redan finnes, i samtliga folkskolor i stad och i de folkskolor på landsbygden, i vilka särskilt skolköksrum finnes. Under de följande åren skall landskommun öka antalet skolkök med lika många under varje läsår, så att skolkök finnes i samtliga skolor vid ingången av höstterminen 1948. Här stadgade skyldighet får av kommun uppfyllas även inom kortare tid.

I stad skall från och med ingången av höstterminen 1943 skolmåltid avgiftsfritt givas åt mindrebemedlade och mot betalning åt övriga elever. Under de fem närmast följande åren skall antalet avgiftsfria måltider gradvis ökas genom utdelande av sådana även åt merabemedlade elever, så att senast från och med ingången av höstterminen 1948 alla elever erhålla avgiftsfri bespisning.

Helsingfors den 30 juli 1943.

Republikens President

RISTO RYTI.

Undervisningsminister Kalle Kauppi.

Avskriftens riktighet bestyrker; Mariehamn, å landskapsstyrelsens registratorskontor, den 14 oktober 1943.

Ex officio:

P. M. Maj Dahlblom

 registrator.

Landskapsnämnden upprepar, att nämnda rikslagars antagande även för landskapets folkskolväsende är betingat av nödvändigheten, och försä- vitt landskapsnämnden kan finna, beröra de ändringar i rikets kostnads- lag som genom ovannämnda lagar genomförts, icke rättsområden, vilka uteslu- tande vore förbehållna rikets lagstiftningsmakt. Landskapsnämnden har för- denskull uppgjort förslag till landskapslag i ämnet.

Emedan Landstingets lagutskott i sitt betänkande N° 11/1941, angående landskapsnämndens framställning med förslag till landskapslag om antagan- de av förordningen den 28 mars 1941 angående handel i öppen butik med be- gagnade varor samt skrot och lump, gjort anmärkning mot det förfarings- sätt, som av landskapsnämnden i förevarande fall använts, nämligen att i riket gällande förordning skulle genom landstingsbeslut antagas att gälla såsom landskapslag, och ansett att egna lagtexter borde utarbetas för landskapslagarna, samt Landstinget även omfattat sagda uppfattning, har landskapsnämnden nödgats taga ställning till frågan om formen för ovanåberopade rikslagars recipierande i landskapslag. Härvid har land- skapsnämnden ansett, att enär såväl landskapslagen den 3 juni 1927 om antagande av lagen angående kostnaderna för folkskolväsendet, given den 9 juni 1926, som landskapslagen den 15 juli 1932 om ändring av lands- tingets den 3 juni 1927 utfärdade beslut om antagande av nämnda kost- nadslag, antogos att gälla såsom landskapslag i den anmärkta formen, det ur formell synpunkt vore riktigare och lämpligare att samma form för de nämnda fyra ändrade lagarnas antagande beträffande själva kostnadsla-

gens och dess första ändrings antagande tillämpas.

Ett ytterligare stöd för landskapsnämndens uppfattning härutinnan kan härledas ur det sakförhållande, att då folkskollagstiftningen i riket är föremål för fullständig omläggning och nya folkskollagar i en nära framtid kunna väntas, komma de nuvarande landskapskostnadslagarna sannolikt att helt och hållet omändras.

Under förutsättning att landskapsnämndens uppfattning beträffande den formella sidan av oftanämnda ändrade rikslagars recipierande i landskapslag vinner Landstingets godkännande, måste självfallet vissa av Ålands särställning betingade tillägsbestämmelser intagas i den blivande landskapslagen, vilka i huvudsak måste bli överensstämmande med resp. modifierande föreskrifter i landskapslagarna av den 3 juni 1927 och den 15 juli 1932. Dessa tillägsbestämmelser avse dels att överföra statsrådets och skolstyrelsens förvaltningsbefogenheter å landskapsnämnden, beroende därpå, att landskapet jämlikt överenskommelseförordningen av den 27 juni 1924 övertagit skötseln av undervisningsväsnedat inom landskapet, dels att bringa beslutet i överensstämmelse med gällande bestämmelser rörande underhållet och bekostandet av folkskolväsendet på Åland, Och på grund därav, att 27 § 1 åberopade lag av den 5 februari 1943 om ändring av lagen angående kostnaderna för folkskolväsendet erhållit ändrad lydelse genom ovannämnda lag av den 16 juli 1943, anser landskapsnämnden en ytterligare tillägsbestämmelse i den nya landskapslagen bli av nöden i syfte att 27 § 1 lagen av den 5 februari 1943 icke skall tillämpas.

Med hänsikt till de sakförhållanden här ovan framlagts förelägges
Landstinget till antagande följande förslag till landskapslag:

" L a n d s k a p s l a g

om ändring av Ålands landstings den 3 juni 1927 fattade beslut om antagande av lagen angående kostnaderna för folkskolväsendet, given den 8 juni 1926.

på framställning av Ålands landskapsnämnd har Ålands landsting antagit att såsom landskapslagar gälla jämväl i landskapet Åland rikets

L a g a r

om ändring av lagen den 8 juni 1926 angående kostnaderna för folkskolväsendet, givna den 5 februari, den 21 april samt den 16 och den 30 juli 1943, dock sålunda

att de befogenheter, vilka enligt nämnda lagar ankomma å statsrådet och skolstyrelsen, skola, försåvitt de icke beröra grunderna för undervisningsväsendet, av landskapsnämnden utövas;

att med i lagarna omnämnda statsmedel och understöd skall förstås landskapets medel; samt

att 27 § i lagen av den 5 februari 1943, som erhållit ändrad lydelse i lagen av den 16 juli 1943, icke skall tillämpas. "

Såsom bilagor I, II, III och IV till denna framställning medfölja ovan nämnda rikslagar i bestyrkta avskrifter.

Mariehamn den 13 oktober 1943.

På landskapsnämndens vägnar:

Tennesson

Wernerson